

Verslaglegging gesprekken verdiepende informatiefase met informateur Anne Lize van der Stoel.

Betreft verdiepende fase ten opzichte van de oriënterende fase welke was uitgevoerd door verkenner Danny de Vries.

Gesprek 1 d.d. donderdag 13 april 2023

Aanwezig: Anne Lize van der Stoel (**AS**), Anton Verleun (**BBB-AV**), Ans Oude Luttikhuis (**BBB-AL**), Marjolein van Elteren (**GL-ME**), Huib van Essen (**GL-HE**), Ruud Poort (**Griffie-RP**), Françoise Beugelsdijk (**Griffie-FB**)

AS opent het gesprek en vraagt waar **BBB-GL** staan, waarin ze elkaar gevonden hebben en waar ze het met elkaar over eens zijn.

HE en **AV** geven aan dat vooral is gesproken over het te doorlopen proces in dit volgende deel van de verkenningsfase; ook wel de verdiepende fase genoemd. Aangegeven wordt dat het belangrijkste doel is van deze fase om meer op inhoud het gesprek te kunnen voeren. Hieruit moet duidelijk worden waar de verschillen tussen **BBB** en **GL** liggen en waar de overeenkomsten zitten. Ook bedoeld om uiteindelijk richting te kunnen bepalen voor de volgende stappen. De gesprekken zullen gevoerd worden op basis van discussienotities aan de hand van vijf thema's (natuur/landbouw, mobiliteit, ruimtelijke ordening/wonen, energietransitie en sociale agenda).

Benadrukt is dat deze fase een informatiefase is en vooral niet de uitstraling van een formatiefase in zich mag hebben. **AS** vraagt welke woorden men wil gebruiken; coalitieakkoord of bestuursakkoord.

AV geeft aan dat hij vanuit 'landelijk' wel de opdracht heeft meegegeven om hier nu keuzes in te maken. Het advies vanuit 'landelijk' is om te spreken over een bestuursakkoord.

AS vult aan dat het vanaf nu ook duidelijk moet zijn welke zgn. vrijheidsgraden meegegeven wordt; welke ruimte wordt aan de coalitiepartijen geboden en hoe vaak? Per jaar? Per periode?

Vanuit de **griffie** wordt aangegeven dat dit niet de fase is om nu over verder te spreken. Gerefereerd wordt naar de ontstane situatie tussen **BBB-GL** van woensdag 12 april, de resultaten naar aanleiding van het beraad tussen **BBB-GL** op 12 april avond en de bijeenkomst van Provinciale Staten waarin **BBB** en **GL** tekst en uitleg hebben gegeven over procesvoorstel zoals men overeen is gekomen diezelfde avond. Dat procesvoorstel, wat gezien moet worden als het resultaat van de besprekingen van 12 april, ligt nu voor ter vaststelling.

Op basis van het procesvoorstel wat voorligt, stelt **AS** voor wijzigingen aan te brengen in wie teksten opstelt. Zij stelt voor om niet alle discussiestukken door **BBB** en **GL** in gezamenlijkheid te laten opstellen, maar hier ook andere partijen bij te betrekken zodat men rekenschap geeft waar men in meegaat.

HE vraagt hoe de gesprekken er dan uit moeten zien. **AS** geeft aan dat dit dan alle partijen moeten zijn zoals genoemd door de verkenner Danny de Vries met mogelijk aansluitend nog individuele gesprekken.

AL geeft aan dat zij de ideeën van de informateur verfrissend vindt. Door **AL** wordt voorgesteld om het voorliggende procesvoorstel hierop aan te passen waarin geen keuze wordt voorgelegd aan de fracties maar dat het procesvoorstel is aangepast op advies van de informateur. **AV** steunt dit idee door aan te geven het idee dat andere partijen ook schrijven verhelderend te vinden. Wel pleit hij om beide opties (1. **BBB-GL** schrijven conform afspraak d.d. 12 april in gezamenlijkheid de discussienotities versus 2. de door Danny de Vries genoemde partijen schrijven mee) in een nieuwe versie van het procesvoorstel wordt voorgelegd aan de fracties in de Staten.

HE vraagt zich af of de eerder gecommuniceerde planning oplevering 26 april dan wel gehaald wordt.

Vervolgens komt aan de orde of de SGP wel of niet mee doet in deze ronde. Wordt het advies van Danny de Vries gevolgd of is er ruimte om andere partijen toe te voegen?

HE geeft aan dat als de SGP toegevoegd wordt dat GL dan VOLT en PvdD uitgenodigd wil zien. Door **AS** wordt afgetast hoe partijen hierin staan.

AL geeft aan dat de SGP gewoon uitgenodigd moet worden. **AV** vult aan dat het een grote wens is van BBB om de SGP aan tafel te hebben en dat de toevoeging van de SGP belangrijk is voor een goede verstandhouding tussen BBB en GL.

HE stelt voor om terug te vallen op het rapport van Danny de Vries, dus uitgaan van 7 partijen in plaats van 8.

AS stelt voor om aan het eind van de informatie met elkaar verder te spreken over het al dan niet toevoegen van SGP, VOLT en PvdD. **AL** geeft aan niet blij te zijn met dit voorstel waarop **HE** voorstelt om dan zowel de SGP als VOLT toe te voegen in deze fase.

AL geeft aan dat zij hiervoor eerst terug moeten naar de fractie van BBB. **AS** stelt dat de aangepaste versie van het procesvoorstel morgen wel verstuurd kan worden, maar dat daarin een zin opgenomen moet worden dat het in algemeen niet uitgesloten wordt dat de kring van gesprekspartners uitgebreid wordt.

AL stelt dat de fractie van BBB hier naar alle waarschijnlijkheid niet mee akkoord gaat en ze hierover er niet uit gaan komen met elkaar.

Afgesproken wordt dat het aangepaste procesvoorstel niet eerder verstuurd wordt dan maandag 17 of dinsdag 18 april en dat vrijdag 14 april een mail aan Provinciale Staten verstuurd wordt waarin aangegeven wordt dat er nog besprekpunten zijn wat maakt dat het procesvoorstel nog niet verstuurd kan worden (actie griffie). Afgesproken is ook dat de BBB-fractie maandag 17 april laat weten of men akkoord kan gaan met de toevoeging van zowel SGP als VOLT of anders akkoord kan gaan met het tijdelijk 'parkeren' van de SGP.

AS geeft aan dat zij in de te voeren gesprekken ook de vraag wil stellen aan partijen of men bereid is gedeputeerden te leveren en zo ja wie de kandidaat gedeputeerden zijn. Vanuit de **griffie** wordt aangegeven dat deze vragen in deze fase van het proces te vroeg komen. Wederom wordt door de **griffie** gewezen op de bijeenkomst van Provinciale Staten d.d. woensdag 12 april waarin expliciet werd aangegeven dat dit een verdiepende informatiefase betreft en geen formatiefase.

Vervolgafspraken in dezelfde samenstelling is gemaakt voor maandag 17 april 2023 15.30 uur.

Gesprek 2 d.d. maandag 17 april

Aanwezig: Anne Lize van der Stoel (**AS**), Anton Verleun (**BBB-AV**), Ans Oude Luttikhuis (**BBB-AL**), Marjolein van Elteren (**GL-ME**), Huib van Essen (**GL-HE**), Ruud Poort (**Griffie-RP**), Françoise Beugelsdijk (**Griffie-FB**)

Voorafgaand aan dit gesprek heeft **AS** zowel **RP** als **FB** te verstaan gegeven dat de inbreng van de griffie in het voorgaande gesprek (d.d. 13 april jl.) in haar ogen ongewenst was.

AS heeft de griffie gevraagd zich te houden aan de faciliterende taak en merkt aanvullend op dat de verkenning/informatie/formatie bij uitstek een politiek proces is. De rollen moeten goed te onderscheiden zijn: de griffie is ondersteunend aan dit politieke proces. En de politici voelen elkaar aan de tand en zoeken naar overeenstemming. De griffie heeft geen eigenstandige opiniërende taak.

AS opent de bijeenkomst en vraagt naar de uitkomsten van het fractieberaad. **BBB** geeft aan dat de **BBB**-fractie vasthoudt aan het toevoegen van de **SGP** in deze fase. Dit betekent dat de **SGP** zowel gesprekspartner is als mede-schrijver van de discussiestukken.

ME geeft aan dat ook de **GL**-fractie niet van gedachte is veranderd; **GL**-fractie blijft bij de voorkeursvariant zoals was opgesteld door verkenner Danny de Vries (7 partijen). Als alternatief zou het voor **GL** een optie blijven om naast **SGP** ook **VOLT** toe te voegen.

AS grijpt terug op de verslaglegging van Danny de Vries en stelt voor om nu alleen verder te gaan met het 'motorblok' zijnde **BBB-GL-VVD-PvdA**. Het 'motorblok' schrijft de discussiestukken en voert de gesprekken.

HE/ME geven aan dat zij eraan hechten om terug te gaan naar de Staten, want het voorstel lijkt toch heel anders te worden dan op 12 april gepresenteerd.

AS stelt dat het maar de vraag is of je het nieuwe procesvoorstel ter instemming moet voorleggen. **BBB-GL** zijn in the lead, dus **AS** stelt dat het procesvoorstel ter kennisname naar **PS** gaat.

ME stelt dat **BBB** en **GL** de discussienoties en het onderlinge gesprek nodig hebben om tot elkaar toe komen. **AV** stelt dat zij in het gesprek van donderdag 13 april hebben uitgedragen dat de informateur een rol heeft en dus ook advies geeft met betrekking tot de inhoud van het procesvoorstel. **BBB** ziet hier ruimte voor de informateur om het procesvoorstel zo samen te stellen, dat zij goed kan beoordelen welke partijen een vervolgfase in kunnen. **HE** bedrukt te hechten aan, en dus vast te houden aan, het procesvoorstel wat **BBB** en **GL** op 12 april aan de Staten hebben gepresenteerd.

AV en **AS** houden vast aan het 'motorblok'; met de vier partijen uit het 'motorblok' wordt geschreven en vervolgens worden de notities met deze vier besproken. **HE** vraagt of de notitiestukken ook met de andere fracties gedeeld worden waarop **AS** stelt dat alleen de eindstukken, na de gesprekken, met de overige fracties gedeeld worden. Dit omdat dan gecommuniceerd kan worden welke oplossingen je met elkaar gevonden hebt voor de diverse inhoudelijke vraagstukken.

Naar aanleiding van deze uitleg concludeert **ME** en **HE** dat de status en functie van de discussiestukken is veranderd ten opzichte van de versie van 12 april. **AS** geeft aan dat het doel is om tot een stabiele coalitie te komen voor de komende vier jaar. **AL** vult aan dat door middel van dit motorblok gezocht wordt naar een stabiele samenwerking.

ME/HE stellen dat er nu een wezenlijk ander voorstel op tafel ligt;

- Anders dan donderdag 13 april is besproken en anders dan 12 april is teruggekoppeld aan de Staten;
- Wordt nu een wezenlijk andere fase dan vorige week besproken;

- Ook qua samenstelling van de fracties is het nu, met de introductie van het 'motorblok' wezenlijk anders
- Discussiestukken worden niet mee geschreven door BBB-GL gezamenlijk maar met vier.

Hiermee concludeert **ME/HE** dat zij nu niet kunnen instemmen om op deze wijze de verdieping met elkaar in te gaan. Hierop stelt **AL** dat het toch helemaal niet erg is als er nu een ander procesvoorstel uitrolt dan eerder gepresenteerd. **HE** blijft op het standpunt dat een nieuw procesvoorstel teruggelegd moet worden bij de Staten en vraagt een schorsing aan in dit overleg.

Na de schorsing geeft **ME/HE** aan het nieuwe voorstel ('motorblok-variant') eerst te willen voorleggen aan de eigen GL-fractie en verzoekt de griffie om de diverse besproken varianten (donderdagavond en dit motorblok-variant) nader uit te werken in een aangepast procesvoorstel. **AV** stelt dat BBB de motorblok-variant niet aan de fractie hoeft voor te leggen omdat er draagvlak is voor dit idee. Ook stelt **AL** het voorstel van donderdag 13 april niet aan alle fracties te willen voorleggen, omdat BBB-GL in de lead is en zelf dus tot wijzigingen kunnen besluiten. Schorsing op verzoek van BBB.

Na de schorsing stelt **AV** dat het voor BBB heel belangrijk is dat er toegewerkt wordt naar een stabiel college. **AV** wil nog geen aangepast procesvoorstel, al dan niet met meerdere varianten, richting de Staten.

HE stelt dat het oorspronkelijke procesvoorstel van 12 april jl. GroenLinks het meest aanstaat. Daarom gaan zij niet alleen het motorblok-variant voorleggen aan de eigen fractie, maar ook de variant van donderdag 13 april jl. Daarnaast geeft hij aan dat als uiteindelijk afgeweken wordt van het oorspronkelijke procesvoorstel van 12 april jl., het de conclusie van GroenLinks is dat het procesvoorstel fundamenteel anders is geworden en het dus niet meer dan normaal is dat het nieuwe procesvoorstel voorgelegd wordt aan de Staten.

AL geeft aan zich in de stelling van HE totaal niet te kunnen vinden. De Staten worden boven de informateur gezet en dat vindt ze niet juist. **HE** geeft aan dat de Staten inderdaad boven de informateur staan; Staten zetten de koers uit.

Afgesproken wordt dat **AS** contact opneemt met zowel VVD als PvdA met de vraag of de motorblok-variant op vruchtbare aarde valt.

Vervolgens wordt een nieuwe planning uitgewerkt waarbij niet meer uitgegaan wordt van einddatum van 26 april maar nu aangekoerst wordt op een eindpresentatie door de informateur op 17 mei 2023.

Een nieuwe afspraak in dezelfde samenstelling wordt gemaakt voor 18 april 2023. **AS** geeft dan een terugkoppeling van de gesprekken met de VVD en PvdA voor wat betreft de verkenning van het motorblok-variant en GroenLinks geeft dan een terugkoppeling uit het eigen fractieberaad.

Gesprek 3 d.d. dinsdag 18 april 2023

Aanwezig: Anne Lize van der Stoel (**AS**), Anton Verleun (**BBB-AV**), Jochem Beltman (**BBB-JB**), Marjolein van Elteren (**GL-ME**), Huib van Essen (**GL-HE**), Ruud Poort (**Griffie-RP**), Françoise Beugelsdijk (**Griffie-FB**)

AS opent de bijeenkomst. Naast de terugkoppeling van de gesprekken met VVD en PvdA en de terugkoppeling uit het fractieberaad, wordt op verzoek van GroenLinks ook vertrouwen en samenwerking als agendapunt toegevoegd.

PvdA heeft te kennen gegeven niets te voelen voor het motorblok-variant. De GroenLinks-fractie heeft aangegeven vast te willen houden aan het oorspronkelijke proces zoals gepresenteerd aan de Staten op 12 april. Dit betekent dat, ondanks de positieve reactie van de VVD, inhoudelijk het procesvoorstel weer terug is bij de oorspronkelijke variant. Dit betekent ook dat de discussienotities door BBB en GL gezamenlijk worden geschreven. In deze notities komen zowel politiek-inhoudelijke schuurbepunten als overeenkomsten aan bod. Deze notities worden aangeboden aan alle andere fracties met de uitnodiging om inhoudelijk te reageren. Op basis van de reacties zal worden bezien welke partijen worden uitgenodigd voor gesprekken.

BBB en GL zeggen toe samen per thema de schrijfteams te bemensen. Het procesvoorstel wordt wederom aangepast en zal voor reactie worden aangeboden aan de andere fracties. In een volgend overleg zal in dit gremium de verkregen input op het procesvoorstel besproken worden.

Vervolgens geeft **ME** aan behoorlijk geschokt te zijn over het feit dat de informateur de griffie te verstaan heeft gegeven geen inbreng te zullen hebben tijdens deze gesprekken. Door GroenLinks wordt juist veel waarde gehecht aan de inbreng en duiding op procesniveau door de griffie. **ME** vindt de ontstane situatie zeer ongewenst en dit is niet de wijze waarop GroenLinks de samenwerking ziet. De griffie wordt gezien als adviseur op procesniveau en niet sec als facilitair. **AS bevestigt desgewenst dat zij de griffie inderdaad heeft aangesproken op hun inbreng en 'daar niet op zit te wachten'.**

Op uitnodiging geven zowel **RP** als **FB** hun kijk op hun rol vanuit de griffie. Toegelicht wordt dat de intentie van de procesmatige inbreng op 13 april jl. was om de informateur zo snel als mogelijk op vlieghoogte te brengen door te schetsen wat er zich op 12 april had afgespeeld en wat het resultaat daarvan is geweest. Ook is geduid op de cultuur binnen de provincie Utrecht en de afgelopen vier jaar hard is gewerkt aan het onderlinge vertrouwen; we komen ergens vandaan met elkaar en daar kan niet licht overheen gestapt worden. Toezeggingen zijn gedaan aan de Staten en het moet duidelijk zijn en blijven dat dit een (verdiepende) informatiefase is en geen formatiefase. Door **RP** en **FB** is aangegeven dat de griffie zich nooit inhoudelijk met de gesprekken wil bemoeien, input zal te allen tijde liggen op het terrein van proces en dan nog is het aan de partijen om al dan niet iets met de inbreng van de griffie te doen. **AS** benadrukt nogmaals dit ongewenst te vinden. **JB** benadrukt juist deze rol en inbreng van de griffie volledig te steunen en ook **HE** en **ME** zien de toegevoegde waarde van de griffie en zien dit ook op deze wijze gecontinueerd.

HE geeft aanvullend aan zeer te hechten aan het advies van de ambtelijke organisatie en in dit proces dus van de griffie. In de vorige bestuursperiode was er grote spanning tussen GS en PS maar ook tussen bestuur en organisatie en durfden ambtenaren zich soms niet uit te spreken. Dat is nu genormaliseerd. Dat maakt een interventie zoals **AS** die deed richting de griffie extra gevoelig.

In het verlengde hiervan merkt **AS** op dat zij de inbreng van met name **HE** in de afgelopen gesprekken te dominant vond wat maakte dat ze zich **genoodzaakt voelde om meer partij te trekken voor BBB die onervaren aan tafel zit.**

Dit gesprek leidt er wel toe dat er een zesde onderwerp wordt toegevoegd aan de lijst discussienotities; t.w. Bestuursstijl.

Partijen bevestigen dat de democratische rechtsstaat vereist dat Provinciale Staten en GS het rijksbeleid hebben uit te voeren.

Partijen spreken af na twee jaar de voortgang van de gemaakte afspraken in GS en PS te bespreken. Bij aantoonbare achterstand in de uitvoering bezinnen de college-ondersteunende fracties zich op maatregelen die leiden tot de uitvoering van de gemaakte afspraken.

Partijen spreken eveneens af de gesprekken in deze samenstelling in alle openheid en duidelijkheid te voeren. Verschillen moeten nu in deze fase op tafel komen en niet vooruitgeschoven worden naar de toekomst met als gevolg dat de stabiliteit van het college in het gedrang komt.

Afgesproken wordt dat het aangepaste procesvoorstel voor reactie wordt aangeboden aan alle fracties (actie griffie). Een nieuwe afspraak wordt gepland voor vrijdagavond 21 april 2023.

Gesprek 4 d.d. vrijdag 21 april 2023

Aanwezig: Anne Lize van der Stoel (**AS**), Ans Oude Luttikhuis (**BBB-AL**), Jochem Beltman (**BBB-JB**), Marjolein van Elteren (**GL-ME**), Huib van Essen (**GL-HE**), Ruud Poort (**Griffie-RP**), Françoise Beugelsdijk (**Griffie-FB**)

Alle input op het procesvoorstel is verzameld en de conceptreactie op alle vragen / reacties wordt doorgesproken. De in het procesvoorstel opgenomen planning wordt aangepast; gekoerst wordt op 22 mei in plaats van 17 mei als het gaat om de eindpresentatie van de informateur aan de Staten.

De definitieve reactie op alle verkregen input is per mail d.d. 26 april jl. aan alle fracties verstuurd (actie griffie).

De volgende schrijfteams zijn samengesteld:

Onderwerp	BBB	Groenlinks
Natuur/Landbouw/Landelijk gebied	Jantine Zagt-Lokhorst, Koos Cromwijk, Anton Verleun/Ans Oude Luttikhuis (als 3 deelnemers)	Marjolein van Elteren, Ernst Hart
Energietransitie	Monique van den Broek, Anton Verleun/Ans Oude Luttikhuis	Huib van Essen, Julia Matser
Mobiliteit	Monique van den Broek, Kees van Vuuren	Huib van Essen, David Oude Wesselink
Wonen en RO	Kees van Vuuren, Dimf Ghijsse-Kerkhoff	Huib van Essen, Marijke de Jong

Sociale agenda	Jochem Beltman, Jeroen Vogel	Marjolein van Elteren, Imraan el Hamdaoui
Bestuursstijl	Jochem Beltman, Anton Verleun	Marjolein van Elteren, Imraan el Hamdaoui

Overleggen clubje BBB, GroenLinks, Anne Lize, Griffie

- 3 mei, 10.00 uur, zaal 4: bespreken en vrijgeven gespreksnotities
- 9 (zaal 3) en 11 mei (zaal 2) avonden (vanaf 19.00 uur): Evaluatie ontvangen reacties en bepalen uit te nodigen fracties
- 17 mei (zaal 2), 16.00 uur: Eindgesprek, conclusies

AS zal met ingang van mei op eigen titel en eigen initiatief kennismakingsgesprekken inplannen met de andere fracties.

Gesprek 5 d.d. woensdag 3 mei 2023

Aanwezig: Anne Lize van der Stoel (**AS**), Anton Verleun (**BBB-AV**), Ans Oude Luttikhuis (**BBB-AL**), Marjolein van Elteren (**GL-ME**), Huib van Essen (**GL-HE**), Ruud Poort (**Griffie-RP**), Françoise Beugelsdijk (**Griffie-FB**)

AS opent de vergadering. Het oorspronkelijk doel van deze bijeenkomst was, conform planning uit het procesvoorstel, om de geschreven discussienotities te bespreken en vrij te geven voor verzending naar de ander fracties. Echter, de notities zijn nog niet gereed. **AS** informeert bij GroenLinks naar de reden waarom dit overleg toch doorgang heeft moeten verkrijgen.

HE geeft aan afgelopen maandag fractieberaad te hebben gehad over de zes concept stukken. Deze fase van het proces is bedoeld om tot discussiestukken te komen om aan andere fracties voor te leggen, maar vooral ook om zelf te bezien of er voldoende basis om met elkaar verder te gaan.

HE stelt dat de conclusie van de GroenLinks fractie is dat er grote verschillen zijn tussen BBB en GroenLinks op de diverse thema's. Deze verschillen zijn dusdanig groot en belangrijk dat de fractie twijfels heeft of deze wel overbrugbaar zijn. De vervolgvraag is of het dan verstandig is om in dit proces met elkaar verder te gaan.

Specifiek gaat het om de onderwerpen Zon en wind op het land; de doelen zoals geformuleerd in de RES-sen 1.0. Hier liggen afspraken met partners aan ten grondslag en het is voor GroenLinks een no-go om hier van af te wijken. Gezien wordt dat de afstand tussen BBB en GroenLinks op dit thema heel groot is.

HE geeft aan dat ook op het thema Natuur de afstand heel groot is. Welke instrumenten ben je bereid om in te zetten of is het inzetten van instrumenten überhaupt onbespreekbaar voor BBB? De gesprekken op het thema RO/Wonen verliepen hoopvol, maar gaande weg de gesprekken ontstond een steeds verdergaande verwijdering tussen BBB en GroenLinks. In de ogen van GroenLinks is het ook nodig dat de provincie regie durft te pakken.

Namens de GroenLinks-fractie geeft **HE** aan dat het echt wel spannend begint te worden. Het zijn cruciale onderwerpen voor GroenLinks en op dit moment wordt niet gezien hoe er samen uitgekomen kan worden; het gaat om fundamentele verschillen op fundamentele onderwerpen.

HE vraagt aan BBB of zij zich hierin herkennen.

Voordat BBB een reactie geeft stelt **AS** eerst verduidelijkende vragen aan HE; betreft het een no-go als het gaat om geen zon en wind op land? Geldt dat op alle terreinen?

HE licht toe dat het ook gaat om bestuurlijke continuïteit; gemaakte afspraken moet je waarmaken. Maar ook beredeneert vanuit de partijpolitiek vragen de opgaven om concrete stappen.

AS vraagt of er alleen sprake is van een no-go op dit gebied of dat er nog andere onderwerpen zijn.

HE geeft aan dat het op het terrein van natuur, landbouw en stikstof ook de verwachting is dat dit kan gaan leiden tot een no-go. Er is nog wel ruimte om een en ander met elkaar uit te werken maar de te behalen doelen staan. Het is voor GroenLinks belangrijk om de provinciale (regie)rol te pakken.

AS vraagt om verduidelijking; waar zit het verschil dan in als het gaat om de regie pakken zoals BBB voor ogen heeft en zoals GroenLinks voor ogen heeft?

HE stelt dat het duidelijk moet zijn hoe om te gaan met uitkoop. Daarnaast wil GroenLinks dat ingezet wordt op het inzetten van de Wet voorkeursrecht gemeenten zodat de provincie als eerste een stuk grond kan kopen om vervolgens natuur te realiseren. Dit moet opgenomen worden in de discussiestukken en in de uiteindelijke teksten. Zo niet, dan wordt het lastig.

AS vraagt ter bevestiging of de aanpak klimaatverandering, energietransitie en bescherming natuur de grootste hobbels zijn.

ME antwoordt bevestigend. Nu is het moment om elkaar in de ogen kijken. Er zijn grenzen voor GroenLinks en deze grenzen zijn door HE verwoord. Hoe kijkt BBB hier naar? Zien zij mogelijkheden om bij elkaar te komen?

AS vraagt of en zo ja waar de speelruimte zit. Het is beter om het nu in deze fase scherp te hebben en te bezien of iets overbrugbaar is.

HE geeft aan dat het gevoel van de GroenLinks-fractie is dat de verschillende kloven niet overbrugbaar zijn.

AS nodigt BBB uit om een reactie te geven. **AV** geeft aan dat voordat hij een reactie geeft, graag wil markeren dat de gesprekken van de diverse schrijfteams heel constructief waren verlopen. Dit wordt door **HE** beaamt. Gesproken is in goede sfeer, maar op inhoud wordt een hele grote afstand ervaren.

AV stelt dat er ten behoeve van de natuur meer middelen en mogelijkheden zijn om in te zetten om de doelen te realiseren. Onteigening komt waarschijnlijk de komende 4 jaar niet aanbod. Waarom dan daar nu over bakkeleien met elkaar? Waarom niet opschrijven dat we met elkaar schouders er onder willen zetten om de doelen te halen?

ME geeft als reactie aan nu al meer ruimte te horen dan in de eerdere gesprekken aan de orde is geweest. Zij stelt voorstel om over 2 jaar het proces te herijken en dan mogelijk wel onteigening als instrument in te zetten. Hierop reageert **AV** met de opmerking dat hij de stok van onteigening eigenlijk geheel wil weggelassen. Waarop **AS** vraagt wat dan de instrumenten moeten zijn om de gestelde doelen te halen. **AV** antwoordt dat stikstofreductie een grote opgave is. Dat binnen de gebiedsprocessen bezien moet worden wat de mogelijkheden zijn en waarbij breder gekeken moet worden.

AS wil weten hoe BBB de gestelde doelen denkt te halen als onteigening als uiterste remedie niet aan de orde is. Hierop reageert **AV** met de opmerking dat de stikstofdoelen pas in 2035 behaald moeten zijn en dit dus over deze bestuursperiode heen gaat. Hij vraagt zich af waarom de provincie Utrecht dan zelf ambitieuzer zou moeten zijn. Daarnaast is **AV** van mening dat er tal van andere manieren zijn om de doelen te bereiken zoals innovaties, stoppers gebruiken om te verminderen etc. De inschatting is dat op deze wijze al 50% gereduceerd kan worden. Harder lopen komt voor de sector veel te dreigend over en wordt niet gezien als een constructieve samenwerking.

AS concludeert dat GroenLinks harder wil lopen dan BBB en dat alleen inzetten op innovatie te weinig houvast biedt aan GroenLinks.

AV wil weten of GroenLinks verwacht onteigening echt in te moeten gaan zetten. Hierop antwoordt Hierop antwoordt **HE** dat dit zeker niet is uit te sluiten. De doorlooptijd is lang maar er zijn situaties denkbaar dat het ook deze periode al ingezet moet worden. Hij wijst hierbij ook op de andere doelen voor gebiedsplannen zoals bodemdaling, Kaderrichtlijn Water 2027 en de gestelde klimaatdoelen 2030.

AL benadrukt dat BBB niet toe wil naar een uitkoopregeling. BBB is van mening dat innovaties ingezet kunnen worden die het werk gaan doen. Of innovaties ook daadwerkelijk doen wat vooraf is verwacht en bedacht is nog niet gemeten. Goed om over 2 jaar te kijken of de innovaties ook echt voor die resultaten hebben geleid zoals voorgesteld was. **AS** vraagt hierop of voor BBB over 2 jaar dan echt alles bespreekbaar is. Het is belangrijk dat daar nu helderheid over komt, ook om te voorkomen dat over 2 jaar het college valt. De basis die nu gelegd wordt moet als doel hebben om

het 4 jaar met elkaar vol te houden. **AS** benadrukt dat het van belang is om open te zijn naar elkaar én naar de eigen achterban.

AV stelt dat, wat BBB betreft, eerst de kloof tussen overheid en burger beslecht moet worden door beter met elkaar om te gaan en beter naar elkaar te luisteren. Het werkt polariserend door nu al te roepen dat onteigening een optie is. BBB wil daar niet aan. Wil eerst de samenwerking met de sector op gang brengen. **AS** vraagt of het pad naar het inzetten van onteigening over 2 jaar ook nog onbegaanbaar is waarop **AV** antwoordt dat dit een groot punt is voor BBB en er eerst overleg met de achterban nodig is voordat hier uitspraken over gedaan kunnen worden. Voorwaarde zou in ieder geval zijn dat eerst goed gemeten moet worden. Alle andere methodes ingezet moeten zijn om de doelen te halen en vervolgens goed beschreven zou moeten worden wanneer andere middelen ingezet zouden kunnen worden.

AS stelt dat een onteigeningsprocedure een nauwgezette is en een zorgvuldige toepassing vereist. De procedure vergt veel tijd. Daarom kan, om de wettelijke resultaten te halen, onteigening als laatste redmiddel nodig zijn. **AS** hoort wel ruimte bij GroenLinks door de handreiking om na 2 jaar het beleid te evalueren. Als de resultaten dan aantonen dat de ingezette maatregelen niet tot het behalen van de gewenste doelen heeft geleid dan is onteigening niet meer uit te sluiten. **AS** stelt BBB de vraag of zij bereid zijn om op basis van de resultaten van die evaluatie onteigening wel te noemen als dan in te zetten instrument.

AV geeft aan hiermee terug te moeten naar de achterban.

HE geeft nog mee dat we elkaar niet voor de gek moeten houden; je kunt mooie zinnen opschrijven, maar waar het echt om gaat is of je bereid bent om het instrument onteigening in te zetten als het nodig is.

Afgesproken wordt dat BBB de gelegenheid krijgt om bovenstaande met de achterban te bespreken en donderdag 4 mei 9.30 uur hierover een terugkoppeling geeft.

Aanvullend op bovenstaande stelt **HE** dat de provincie Utrecht niet op koers ligt om de doelstellingen uit het Natuurnetwerk Nederland te behalen. Deze doelstellingen moeten in 2027 gerealiseerd zijn. De huidige gedeputeerde heeft aangegeven te willen versnellen. Om de doelstellingen te kunnen behalen is meer nodig; een kansrijke optie is het recht van eerste koop om gronden te kunnen verkrijgen en vervolgens te kunnen herbestemmen als NNN.

Uit de gevoerde gesprekken met BBB bleek dit voor BBB onbespreekbaar.

AL geeft aan behoefte te hebben aan exacte cijfers en aanvullende informatie. Deze stukken zijn in de vergadering direct gedeeld (SB <https://www.stateninformatie.provincie-utrecht.nl/documenten/1-Realisatiestrategie-natuuropgave-Provincie-Utrecht.pdf> en Akkoord van Utrecht https://www.provincie-utrecht.nl/sites/default/files/2020-03/2011_06_09_akkoord_van_utrecht_def_getekend_ex.pdf)

AL geeft aan eerst de stukken te willen lezen alvorens te willen en kunnen reageren op HE.

HE onderschrijft de wens van BBB en van de kiezers om de kloof tussen burger en overheid te slechten. Tegelijkertijd is het als overheidsinstantie ook belangrijk om niet naar één belang te luisteren. Er spelen altijd meerdere belangen, daar moeten we ook oog voor hebben. Belangen kunnen schuren. Het aangeven dat je als provincie alleen wil faciliteren en ondersteunen is een fundamenteel andere opvatting van de rol als midden bestuur dan GroenLinks ziet. Als provincie

moet je juist het stuur durven pakken en regie durven voeren. Daar hoort schuren en keuzes maken ook bij.

ME brengt in dat als geopperd wordt – in lijn met bijvoorbeeld stikstof – om eerst 2 jaar aan te kijken op dit onderwerp, dan te evalueren en dan mogelijk overwegen om de Wet voorkeursrecht gemeenten in te zetten, dat dit geen optie is voor GroenLinks. De echte moeilijke hectares komen nog. Wat tot op heden gerealiseerd is, is het laaghangende fruit. Er moet tempo gemaakt worden om 2027 te halen.

Thema Energie

HE merkt op dat het thema wind en zon in vele gesprekken aan de orde is gekomen. **HE** stelt dat de aanpak van de klimaatverandering en het nakomen van de gemaakte afspraken cruciaal is. Daar horen zon en wind op het land bij. Als **BBB** aangeeft geen zon en wind op het land te willen dan, zo stelt **HE**, is die kloof echt heel lastig overbrugbaar en maakt hij zich zorgen of **BBB** en GroenLinks hier goed samen uit gaan komen.

Als reactie stelt **AL** dat **BBB** graag eerst de andere middelen wil inzetten om te zien hoe ver er gekomen gaat worden in de realisatie van de doelen. **BBB** is overtuigd dat er ver gekomen kan worden zonder zon en wind op het land in te moeten zetten. Daarnaast kan het net de opgewerkte energie ook niet aan.

HE stelt dat er een betere balans moet komen tussen zon en wind. Het klimaatakkoord ligt er. Het is voor GroenLinks niet bespreekbaar om de afspraken uit het klimaatakkoord los te laten. Waarmaken en het eigen aandeel daarin nemen is belangrijk. Eerst andere opties onderzoeken staat gelijk aan terugroeien.

AL stelt dat meer windturbines voor **BBB** onbespreekbaar is. Waarop **HE** concludeert dat hij geen andere oplossingen ziet om tot elkaar te komen. **HE** wil aanvullend weten hoe **BBB** kijkt naar zon op het land. **AL** antwoordt dat zowel windturbines als zonneweides onbespreekbaar zijn.

HE reageert door te stellen dat het vasthouden aan de afspraken gemaakt in de RES-sen 1.0 fundamenteel zijn voor GroenLinks. GroenLinks stapt niet in een coalitie met een partner die geen zon en wind op het land wil realiseren.

AS concludeert dat er voor nu geen oplossingen gevonden kunnen worden. Afgesproken wordt dat een ieder terug gaat naar zijn eigen achterban voor overleg. Een nieuwe afspraak wordt gemaakt voor donderdag 4 mei 2023 9.30 uur in dezelfde samenstelling.

Gesprek 6 d.d. donderdag 4 mei

Aanwezig: Anne Lize van der Stoel (**AS**), Anton Verleun (**BBB-AV**), Ans Oude Luttikhuis (**BBB-AL**), Marjolein van Elteren (**GL-ME**), Huib van Essen (**GL-HE**), Ruud Poort (**Griffie-RP**)

AS opent de vergadering. Het doel is om na te gaan wat fractieoverleg heeft opgeleverd m.b.t. de nog liggende issues rond de discussienotities.

Thema Landelijk gebied

AV geeft aan dat gedwongen uitkoop in andere provincies geen issue is, aangezien het de komende Statenperiode niet gaat spelen. Het voorstel ligt er om na 2 jaar de bereikte resultaten te evalueren. Daarna zijn alle instrumenten weer bespreekbaar.

Er ontstaat een gesprek over gedwongen uitkoop versus de Wet voorkeursrecht. De NNN moet in 2027 zijn gerealiseerd en bij het vrijkomen van gronden ten behoeve daarvan wil de provincie als eerste het recht op koop. Hier zit geen verdere dwang achter. Ook de Groene Contour moet gerealiseerd worden (in 2040). Hierbij speelt de Wet voorkeursrecht niet. **HE** voorziet dat in de komende jaren gedwongen verkoop in uitzonderlijke gevallen van algemeen maatschappelijk aan de orde kan zijn. **AL** geeft aan dat de BBB goede ingangen op de boerenerven heeft, waar de provincie zelf daar niet komt. **HE** merkt op dat dat laatste klopt, maar dat verschillende partners in de gebiedsprocessen wel in direct contact met agrariërs staan. **AV** stelt dat agrariërs eventueel gronden in eigen bezit kunnen houden bij omzetting in Groene Contour of NNN. **ME** vindt dit een spannend idee/proces, omdat dit nu nog niet op die manier gebeurt. **AS** markeert dat NNN en Kaderrichtlijn water wel verplichtingen zijn waaraan voldaan moet worden. **ME** beaamt dit en stelt dat de Wet voorkeursrecht een kansrijk instrument is om die doelen te bereiken. **AV** zegt dat- ofschoon het aantal hectare nu niet bekend is de inzet van dit instrument niet op principiële bezwaren stuit zolang de verkoop geen negatief effect heeft op grondwaarde en dat agrariërs hiervoor gecompenseerd moeten worden. Het verschil tussen onteigenen en de Wet voorkeursrecht moet in de stukken naar de Staten nauwkeurig omschreven worden.

AV stelt dat de inzet van de Wvg een negatief effect op de waarde van gronden kan hebben en dat agrariërs hiervoor zouden moeten worden gecompenseerd.

Terug naar verplichte uitkoop. **HE** vraagt of dit instrument na een evaluatie over 2 jaar inderdaad gewoon op tafel ligt. **AV**: ja, maar alleen als innovaties en allerlei andere instrumenten de komende 2 jaar ruim baan gekregen hebben. Voor UPLG dus de komende jaren alles inzetten en over 2 jaar bezien of gedwongen verkoop alsnog, als last resort, in beeld komt. **AL** geeft aan dat moet worden voorkomen dat je 2 jaar achterover gaat leunen; de inzet met optimaal zijn.

HE meldt dat er nu geen situaties zijn waar gedwongen verkoop aan de orde is. Het is echter wel te voorzien dat dit de komende periode in uitzonderlijke gevallen aan de orde kan zijn bij zaken van groot maatschappelijk belang, zoals oplossen van netcongestie, woningbouw, uitbreiding van bedrijventerreinen, dijkversterking etc. In een daaropvolgende discussie wordt door de deelnemers doorgepraat over het verschil tussen nu al lopende projecten en nieuwe/nog te starten projecten. Waar BBB aangeeft dat voor dat laatste zou moeten gelden dat gedwongen verkoop niet aan de orde is, geeft GroenLinks aan dat dit, hoewel niet waarschijnlijk voor nieuwe projecten, toch voor kan komen en dat er geen nieuwe blokkades opgeworpen moeten worden; er moeten geen onverantwoorde situaties ontstaan en het groot maatschappelijk belang moet dan prevaleren.

BBB toont geen enthousiasme voor gedwongen verkoop van landbouwgronden.

De algemene afspraak om de samenwerkingsafspraken over twee jaar (2025) te monitoren geldt echter ook hier: is er voldoende voortgang in de uitvoering? Zo niet, dan zijn nieuwe maatregelen als gedwongen verkoop aan de orde voor zaken van algemeen belang, zoals netcongestie, woningbouw,

uitbreiding bedrijventerrein, dijkversterking, UPLG mits innovaties en andere instrumenten niet de wettelijk opgelegde doelen dichterbij brengen.

Thema Energie

AV meent dat er kansen zijn om de RES-doelen te halen, zonder dat nieuwe windmolens en zonnevelden nodig zijn. **BBB** is hier tegen en dit is ook een gevoelig punt bij de achterban. **AV** heeft diverse berichten ontvangen over gezondheidsproblemen door windmolens.

Windmolens hebben ook negatieve gezondheidseffecten en onderzoek daarnaar loopt nog. Er moet meer ingezet worden op besparing en innovaties. Verder is duidelijk dat burgerparticipatie heeft gefaald binnen de RES 1.0. **HE** stelt dat de Tussenbalans RESsen duidelijk maak dat zonnevelden, maar met name ook nieuwe windmolens, onontkoombaar zijn om de doelen te halen en te zorgen voor een betere balans zon/wind. De PU is bevoegd gezag voor grote windmolens en je kunt hier niet voor weglopen. We lopen achter en je komt er niet met alleen zon op daken. Het is een hard punt dat GroenLinks hier geen koerswijziging wil en niet wil tornen aan de met de regio's vastgestelde RES-boden. De manier van participatie verschilt per gemeente. **AV** stelt voor de 2 standpunten gewoon in de discussienotitie te zetten en dan na te gaan hoe de andere fracties hier in staan. **AS** geeft aan dat dit niet de bedoeling van de opdracht van de Staten; **BBB** en GroenLinks moeten zelf heldere keuzes maken, ook omdat dit voor GroenLinks een punt is waar zij niet mee verder kan als de standpunten zo blijven. **HE** benadrukt het belang van continuïteit van beleid. Voor GroenLinks is er nauwelijks ruimte om concessies te doen op dit punt. Er moet worden vastgehouden aan de RESsen 1.0 en dus wind en zon op land. In een eventueel akkoord moeten hier goede afspraken over gemaakt worden. Als **BBB** zon en wind op land uitsluit komen we er niet uit.

AS constateert dat, hoewel de gesprekken goed zijn geweest, hier toch een onoverbrugbaar punt ligt en dat de gesprekken hier stoppen.

Na een korte schorsing constateert **HE** nogmaals dat de standpunten over zon en wind op land onoverbrugbaar zijn. **AV** vraagt of het dan onvoldoende is als we kijken of de RES 1.0 uitgevoerd kan worden, maar met de kanttekening erbij dat er voldoende draagvlak moet zijn in de buurt waar de verandering plaatsvindt. **HE** blijft er echter bij dat de standpunten onoverbrugbaar zijn. **AV** en **AL** vinden het jammer dat er geen ruimte voor andere oplossingen blijkt te zijn. **AS** constateert dat dit vervelend is voor beide partijen en dat **BBB** zich nu moet beraden over hoe verder. **ME** merkt op de **BBB** en GroenLinks gezamenlijk opdracht hebben gekregen van de Staten en dat het daarom aan beide fracties en vooral aan de hele Staten is om zich uit te spreken over het vervolg.

Conclusie is dat de standpunten over windmolens en zonnevelden onoverbrugbaar zijn en dat moet worden geconstateerd dat het informatieproces hier stopt. **AS** zal de cvdK informeren, een persbericht sturen en een rapportage schrijven. **RP** maakt een bericht voor de Staten. Gestreefd wordt naar een bijeenkomst van Staten begin volgende week. Verslagen van de besprekingen en de, niet geautoriseerde, werkversies van de discussienotities worden toegezonden aan de Staten. Beide partijen hebben nog contact hierover, aangezien er verschillende versies liggen van de notities. Duidelijk moet worden gemaakt dat het nog onvoldragen stukken zijn.